

Angela Lago in Rus *Vladimir Burkin*. Po že kar otroško sproščeni barvni risbi je presenečala Mireille Vautier.

Podeljene nagrade so kazale na kompleksno obravnavanje ilustracij: od izvirnosti zasnove, spontanosti ali skrbni grajenosti njene predstavitve in kvalitete tehnične izvedbe. Prav podeljene plakete so morda odražale poudarek na nagrajevanju pestrosti likovnih rešitev. Grafične tehnike in črno bele risbe so bile zelo skromno zastopane, a morda na razstavi prav zato bolj opazne. En sam avtor se je predstavil z računalniško barvno risbo in le eden s fotografijami. Razstavo originalnih ilustracij so spremljale tudi ilustrirane knjige.

15. razstavo ilustracij v Bratislavi, ki predstavlja tridesetletno načrtno uk-

varjanje z ilustracijo kot posebno vejo likovnega ustvarjanja, je spremljal bogat katalog v slovaškem in angleškem jeziku z barvnimi reprodukcijami vseh razstavljalcev. Generalni sekretar bienala Igor Švec je poudaril v njem umetniško kvaliteto izbranega gradiva in najavil, da bo petdeset najboljših ilustratorjev s te prireditve v letu 1996 gostovalo v več japonskih mestih, v Parizu, Taipeiju, Zürichu, Amsterdamu, v Skandinaviji in še v nekaterih drugih deželah.

Lani je dela naših ilustratorjev prvič posredovala v Bratislavo Zveza društev slovenskih likovnih umetnikov in tako omogočila neprekinjeno sodelovanje na eni najuglednejših razstav knjižne ilustracije, ki se je doslej odvijalo v okviru Založbe Mladinska knjiga.

Maruša Avguštin

SEJEM KNJIG ZA OTROKE IN MLADINO

V BOLOGNI (11.–14. APRIL 1996)

Bolonjski knjižni sejem je danes največja specializirana razstava knjig za otroke in mladino na svetu in kot taka nudi lep pregled tovrstne ustvarjalnosti po vseh kontinentih. Z vsakoletnimi predstavitvami knjižne bere za otroke spodbuja in usmerja literarno, predvsem pa likovno ustvarjalnost, namenjeno otrokom, saj likovna govorica ne pozna pregraj, česar za besedno umetnost ne moremo vedno trditi.

Med nastopajočimi založbami so tudi letos vodile (poleg najštevilčnejših italijanskih) največje iz najbogatejših držav, ob njih pa so se pojavljale manjše založbe v glavnem manj številčnih narodov.

Na letošnjem sejmu je bilo opazno večje število knjig za mladostnike – od detektivk, grozljivk itd. do priredb kla-

sičnih literarnih del. Ameriške knjige so obravnavale tudi aktualne teme o vključevanju mladih v zanje nova socialna, kulturna in verska okolja, o sodobnih vojnah itd. Velika je bila tudi italijanska ponudba šolskih učbenikov, močno opazno pa tudi prodiranje elektronskih medijev različnih založb. Seveda ob kvalitetnih projektih ni manjkalo tudi kiča. Sejem je ob predstavljanju najnovejšega in najboljšega idealno mesto za sklepanje založniških pogodb, za prevode, za izmenjavo ilustracij itd., pri čemer imajo majhni narodi vsaj nekaj možnosti za prodor na širše tržišče.

V razstavnih paviljonih BIB-a (Biennale ilustracij v Bratislavi), IBBY-ja (Mednarodna zveza za mladinsko književnost) in v paviljonu iz Sarmedeja v Italiji s predstavitvijo njihove med-

narodne razstave ilustracij za otroke smo bili Slovenci prisotni tudi v mednarodni družbi. Tako se je jeseni 1995 na BIB-u predstavilo 9 naših ilustratorjev, v katalogih iz Sarmedeja je bila zastopana Marija Lucija Stupica, na IBBY-jevi stojnici pa smo bili med predlogi za Andersenovo nagrado za leto 1996 zastopani z Marlenko Stupico. Njene knjige so bile razstavljene na njihovih policah. Tu smo izvedeli tudi, da sta bila pesnik Boris A. Novak in ilustrator Matjaž Schmidt potrjena kot avtorja IBBY-jeve poslanice za leto 1997.

Kot samostojni slovenski založbi sta bili kvalitetno in privlačno predstavljeni Založba Mladinska knjiga in DZS. Paviljon Mladinske knjige je žarel s kuliso *Čudežnega drevesa* Marlenke Stupice in lično opremljenimi kopijami naših najboljših ilustratorjev, medtem ko so bile na policah razstavljene predvsem številne otroške in mladinske knjige naših pisateljev in ilustratorjev ter knjige za odrasle. Stojnico DZS je oblikoval Daniel Demšar kot ambient s svojimi ilustracijami iz knjige Drage Tarman *Ko se dan konča*. Založba je poleg drugih knjig za otroke naših avtorjev in ilustratorjev predstavila pravkar izdano knjigo E.T.A. Hoffmana *Hrestač in mišji kralj* z odličnimi poetičnimi in v preteklost zagledanimi miniaturnimi romantičnimi podobami Marije Lucije Stupice. Hoffmanovega *Hrestača*, *Zelišča male čarovnice* Polonce Kovač z odličnimi ilustracijami Ančke Gošnik-Godec in *Nočne živali* Drage Tarman z ilustracijami Daniela Demšarja so spremljali tudi barvni plakati. Slovenci smo bili zastopani še pri Mohorjevi založbi iz Celovca in z izobraževalnim programom v okviru Združenja evropskih založnikov izobraževalne literature. Ob zanimanju za slovenske knjige na sejmu lahko le upamo, da bodo vsaj nekatere našle pot do tujih založnikov in s tem do tujih bralcev.

Iznajdljivost organizatorjev sejma je poskrbela za visoko strokovnost in privlačnost s številnimi spremljajočimi prireditvami – od tradicionalnih razstav originalnih ilustracij, ki so bile ob letošnji 30. obletnici še posebej bogate, do osebnih predstavitev umetnikov, tako ilustratorjev kot pisateljev, in založnikov na posebnih srečanjih s publiko.

Osrednja razstava originalnih ilustracij v Bologni se od leta 1994 deli na dve razstavi: na razstavo ilustracij pravljične in na razstavo ilustracij stvarne vsebine. Posebna mednarodna strokovna žirija je izmed okoli 1600 ilustracij okoli 8000 ilustratorjev z vseh celin izbrala 80 najboljših za prvo razstavo, ki jo je poimenovala FICTION – Zrcalce, zrcalce na steni... in 50 za drugo razstavo z naslovom NON FICTION.

V obeh obsežnih spremljajočih barvnih katalogih žirija poudarja, da je bila bolj občutljiva za originalnost idej, kljub pomanjkljivostim v izvedbi, kot za formalno perfekcijo posnemanja. Prednost je dala mlajšim in najmlajšim, ne da bi pri tem zanemarila najodličnejše umetnike. Na prvi razstavi domišljijskih podob so izrazito izstopale Francija (19 avtorjev), Italija (18) in Nemčija (14), medtem ko so bile druge države predstavljene le z enim (Anglija, Argentina, Avstralija, Bolgarija, Brazilija, Kitajska, Koreja, Kuba, Slovaška, Srbska republika, Bosna, Švica), dvema (Kanada, Poljska, Rusija) ali s tremi avtorji (Litva, Španija). Na razstavi ilustracij stvarne literature je imela večino Italija (19 avtorjev), sledila je Francija (18), daleč za njima pa so bile Nemčija (3 avtorji), Švica (2), Anglija (1), Argentina (1), Belgija (1), Madžarska (1), Malta (1), Poljska (1) in Švedska (1).

Ob razstavah FICTION in NON FICTION se je v počastitev 30. obletnice ilustratorske dejavnosti na sejmu predstavilo 30 umetnikov, ki so ustvarjali njegovo zgodovino in predstavljajo

zadnjih 30 let najbolj blesteča ilustratorska imena z vsega sveta. Naj omenimo le nekatera: Stasys Eidrigevičius, Klaus Ensikat, Michael Foreman, Roberto Innocenti, Dušan Kállay, Lorenzo Mattotti, Květa Pacovská, Tony Ross, John Rowe, Binette Schroeder, Yasuo Segawa, Tomi Ungerer, Jozef Wilkon, Stěpan Zavřel in drugi. Razstava je žarela v čarobni pravljíčnosti, lepoti in humorju ter likovni svežini. Dela so nastala nalašč za jubilejno razstavo. Spremljal jo je izviden katalog v obliki barvnih razglednic vseh razstavljalcev.

Kot častni gostje sejma so se z razstavo 74-ih svojih najboljših ilustratorjev predstavili Francozi, stalni udeleženci bolonjskega sejma, prejemniki morda najštevilčnejših nagrad na njem. Prav francoska razstava je najbolj jasno opozarjala na nove smeri v ilustraciji, prav Francozi so predstavili tudi največ mladih avtorjev, med njimi tudi začetnikov. V veliki pestrosti likovnih izrazov in oblikovalskih prijemov je bilo močno opazno prepletanje podob in besedila v zanimivi tipografiji, kar so nazorno prikazovale razstavljene knjige.

Francozi so tudi na letošnjem sejmu pobrali največ nagrad, saj so bile tri od petih nagrajenih knjig francoske: *Magasin Zin-Zin*, Frederic Clement (Albin Michael Jeunesse, Ipomée Paris), *Vive la musique!*, Les chats pelés [psevdonom] (Seuil Jeunesse Paris) in *Nicole Claveloux & Compagnie* (Gallimard Jeunesse Paris). *Magasin Zin-Zin* je inovativna in inteligentna grafična konstrukcija, v kateri se besede in podobe prepletajo in ustvarjajo pravo surrealistično zgodbo/nezgodbo. *Vive la musique!* pripoveduje zgodovino glasbe na izjemno duhovit način, kjer ima zelo pomembno vlogo pestra tipografija. Taka knjiga ob učenju zabava in vzpodbuja otroško ustvarjalnost. Bernard Bonhomme kot oblikovalec in pisec Christian Bruel pa sta s katalogom *Nicole Claveloux & Com-*

pagnie ustvarila izvirno publikacijo z ilustracijami, fotografijami in besedilom, ki se bere kot strip in je enako privlačna za otroke in odrasle.

Ostali dve nagrajeni knjigi sta angleška *Klovn*, Quentina Blaka (Clown, Quentin Blake, Jonathan Cape Limited, Randon House Children's Book UK London) in ameriška *Ujeti v navzkrižnem ognju* Marie Ousseimi (Caught in the Crossfire, Maria Ousseimi, Walker and Company, Inc. New York). *Klovn* je živa zgodba brez besed. S krokijskimi risbami, ki se v več pasovih vlečejo po straneh knjige, govori o klovnu, vrženem v smeti, ki pa po naključju najde svojo pot nazaj v življenje. Preprostost grafičnega oblikovanja daje knjigi poseben šarm. Ameriška knjiga *Ujeti v navzkrižnem ognju* pa brez senzacionalnosti s fotografijami in intervjuji z otroki govori o krutostih na današnjih vojnih žariščih in daje mladim bralcem izjemno priliko, da se vživljajo in razmišljajo o strahotah in nesmislu vojne.

Bile so še nekatere druge prireditve, vendar si vsega skoraj ni bilo mogoče ogledati in ne zapomniti. Vendar je poleg omenjenih nagrad vsekakor potrebno omeniti še razglasitev letošnjih Andersenovih nagrajencev v okviru Mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY). Za literaturo jo prejel izraelski pisatelj *Uri Orlev*, za ilustracije pa nemški ilustrator *Klaus Ensikat*.

Če ob koncu poskušamo skleniti vtise z razstav ilustracij, ugotovimo, da je na širokem polju tovrstne likovne ustvarjalnosti prisotna velika pestrost oblikovnih izrazov in tehnik: od poenostavljenih, rahlo idealiziranih realističnih upodobitev tako pravljíčnega sveta kot stvarnih tekstov, duhovitih, humorističnih, tudi h karikaturi in stripu nagnjenih barvitih podob za otroke, zelo natančnih, historicistično obarvanih koloriranih risb, barvnih podob izredne

fantazije, ki se gibljejo na meji med ilustracijo in slikarstvom, ilustracij, ki z nekaj potezami pričarajo poetičnost in pravljичnost, pravih miniaturnih ali skoraj abstraktnih slik v razkošni ali tonski barvitosti, nekaj primerov naivne umetnosti itd. Črnobelih ilustracij ni bilo veliko. Največkrat so bile to grafične tehnike, čeprav je bilo tudi med njimi več barvnih ilustracij. Poleg celo- ali dvostranskih slik je bilo opazno prepletanje podob in besedila, variiranje različnih tipografij, nekaj primerov kolažev itd. Od slikarskih tehnik so bile predstavljene domala vse, med grafičnimi je bilo največ jedkanic, linorezov in lesorezov, nekaj je bilo tudi računalniških grafik itd.

Francozi in Italijani so se predstavili z največjo oblikovalsko pestrostjo. V navezavi na slikarstvo je bilo največkrat čutiti vpliv Paula Kleeja, Huana Mirója in Marca Chagalla ter francoskih in italijanskih surrealistov nasploh. Najbolj »drzne« so bile nekatere francoske ilustratorske rešitve, blizu so jim bile italijanske, inovativne in originalne španske in japonske.

Kje je v odnosu na svetovno ilustracijo danes mesto slovenske ilustratorske dejavnosti? Brez dvoma imamo številčno in kakovostno močno skupino ilustratorjev različnih generacij in različnih izraznih usmeritev. Starejša in srednja generacija sta zelo ustvarjalni in žanjeta v našem prostoru priznanje in uspeh s pogosto do vseh potankosti izdelanimi, bolj ali manj v realizmu zasidranimi barvnimi podobami, ki odstopajo v lirično, fantastično ali ekspresionistično smer. Ob njiju je navzoč del srednje generacije avtorjev z oblikovalsko modernejšimi prijemi, z več nagnjenosti do humora, tudi z elementi stripa in karikature, in še mlajša gene-

racija, ki goji temperamentno, razgibano, duhovito barvno in črnbelo ilustracijo. Najmlajši avtorji prihajajo z Oddelka za ilustracijo Akademije likovnih umetnosti v Ljubljani in nekaterih tujih likovnih šol. Njihov nastop kaže tako na nadaljevanje klasične slovenske slikarske ilustracije kot na večje prodiranje poenostavljenih črtnih ilustracij, tudi grafičnih rešitev z obilico humorja in inventivnih oblikovalskih iger, ne nazadnje z značilno tipografijo.

Na Bienalu ilustracij v Bratislavi je bila jeseni 1995 zastopana predvsem naša slikarska in oblikovno najbolj dognana ilustracija. Letošnja mednarodna strokovna žirija na razstavah FICTION in NON FICTION v Bologni je bila bolj naklonjena inovativnosti v oblikovanju knjig in izvirnim domisljam ilustracij. Verjetno bi se naši ilustratorji s takim izborom zato v Bologni slabše odrezali. Ustanovitev Ilustratorske sekcije pri Zvezi društev slovenskih likovnih umetnikov (ZDSLJU) in slovenske sekcije Mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY) nudita lepo priložnost za sprotno spremljanje in morebitno prevajanje svetovnih ilustratorskih trendov v naš prostor. Ob tem pa vendarle velja poudariti, da je razmerje med izvirnostjo osebnih in nacionalnih likovnih značilnosti in lovljenjem modnih svetovnih usmeritev zelo občutljivo vprašanje. Resnična umetnost se ne postara! Tisto, kar slovenska knjiga za otroke in mladino v tem trenutku morda najbolj potrebuje, so umetniki, ki bi znali in zmogli v isti osebi pisati in ilustrirati za otroke. Francozi so na svoji predstavitvi na sejmu v Bologni izstopali tudi po tem, da jih skoraj polovica ustvarja avtorske slikanice (z besedilom ali brez njega). Tovrstnih projektov imamo Slovenci še zmeraj malo (npr. Mančkovi *Hribci*).